

Sziget a szárazföldön

Nekem igenis volt fiatalságom.

Megnövekedett autonómia-igényünket jártunk kielégíteni Bíró Yvette filmszemináriumaira. A sivár hetvenes évek szombat délutánjai foglaltak voltak képzeletbeli nap-tárunkban. Sziget volt a szárazföldön, amikor B. Y.-vel együtt elemeztük a Halálos tavaszt vagy Suksin Vörös kánya-fáját, nem beszélve a Fényes szelekről, vagy a Körhintáról.

Miközben a munkahelyünkön már javában és keményen magáztak meg elvtársztak bennünket, itten a filmklubban B. Y. tegezett minket, és tudta a keresztnévünket.

Megtanított bennünket kérdezni.

Nem tudtuk még, hogy így nevezik majd egyszer, de megtanított bennünket civilül. Megtanított bennünket arra, hogy az ember belső tartása főként és csaknem kizárólag az emberen magán múlik. Hogy a hatalommal ki lehet babrálni. Hogy iróniával, és lemerem írni: belső flegmával kell kezelni a hatalmasokat. Megtanított bennünket B. Y. arra, hogy ha tudunk kérdezni, az már fél siker. Megtanított bennünket arra, hogy a sokféleség izgalmas, és arra is, hogy óvakodjunk az önmagát komolyan vevő befejezettségtől. A világ attól szép, hogy alaktalan és nem végérvényesen kész valami – mondta.

De B. Y. sok mindenről nem beszélt nekünk. És ez baj. Nem beszélt az értetlen és éretlen tacsokóknak arról, hogy 1973 elejére már kirúgták a Filmkultúra éléről. És nem beszélt arról, hogy az MSZMP KB kulturális és elméleti munkaközössége vagy micsodája ob-

jektivizmussal és formalizmussal vádolta a Filmkultúrát. És hogy B. Y. erre igen büszke volt. Hogy igazából baj nem ezzel volt, hanem azzal, hogy olyanok írtak a lapba, mint Vásárhelyi Miklós, Szabad György, Mészöly Miklós vagy Csoóri Sándor vagy Eörsi István. De hát miért éppen az akkori hatcom beszélt volna egyenesen?

B. Y. megtanította nekünk azt is, hogy a vasfüggönyön inneni tudásunk, mindannyiunk tudása törvényszerűen és száználmasan szegényes. Hogy csak néhány filmcímet tudunk, és folytonosan ezekre hivatkozunk. Hogy akkor leszünk nagyon provinciálisak, ha nagyon modernnek akarunk lenni.

Szóval én igenis voltam fiatal. Egy kis szigetre jártam a nagy szárazföldön többedmagammal, a sivár hetvenes években majd, minden szombat délután.

Egyszer csak elmaradtak ezek a szigetre járások. Csak később tudtuk meg, hogy B. Y.-nek ütlevelet ajánlott fel a belügyminiszter. És B. Y. élt vele, mert az egészét nagy kalandnak fogta fel.

Mindez csak onnan jutott eszembe, hogy hétfő este a Duna TV csaknem egyórás portréfilmet sugárzott Bíró Yvette-tel.

Igaz, hogy a film 1990-es évjáratú.

De mintha ma készült volna. B. Y. ma is mondhatná, de már New Yorkban mondja, meg Párizsban: Hölgyeim és uraim, merjetek kérdezni! Kérdezni a legnehezebb, de a legszebb dolog a világon. Aki a kérdőjelet ismeri, rossz ember nem lehet.

Pogonyi Lajos